

Att bryta ett våldsamt beteende – återfallsförebyggande insatser för män som utsätter närstående för våld ID-nummer: SOU 2018:37

Direktiven till utredningen finns sammanfattade i nedanstående 6 punkter. GAPFs remissvar fokuseras på hedersrelaterat våld och främst på punkterna 2 och 6. GAPF har lagt tyngdpunkten i remissvaret hedersvåldets specifika karaktär och på kunskapsutveckling och kunskapsspridning. Av tidsskäl har GAPF med ett par undantag inte kunnat gå in på mera specifika frågor.

2. Behov av, och i förekommande fall uppgifter för, ett nationellt kompetenscentrum för förebyggande arbete och behandling av våldsutövare.

6. Det sociala nätverkets roll i det våldsförebyggande arbetet samt hur det kan tas tillvara för att stärka arbetet med våldsutövande män.

Inledning

GAPFs uppfattning är att det hedersrelaterade våldet får för litet utrymme i betänkandet. Utredningen borde i högre grad urskilja det specifika i hedersrelaterat förtryck och våld och därmed också det specifika i det offentliga arbetet mot hedersvåld. Åtgärder inom området kräver specifik kunskap som delvis finns och det finns ett stort behov. Kunskaper och erfarenheter från de miljöer som länge arbetat mot hedersvåld bör få spridning till samhällets huvudaktörer inom området.

GAPFs erfarenheter, som understöds forskning är att det för effektiva insatser mot hedersvåld är helt otillräckligt att se hedersrelaterat våldsamt beteende ur ett snävt individualpsykologiskt perspektiv.

Det individualpsykologiska synsättet har givetvis relevans för våldsutövare med psykiatrisk problematik men är otillräckligt och kan i värsta fall vara helt felaktigt beträffande utövare av hedersrelaterat våld. Hedersvåld skiljer sig från det "vanliga" relationsvåldet genom att förövarna ofta utgörs av hela familjen och är välplanerat. Det är också specifikt i att det i så hög grad riktas mot flickor och unga kvinnor. Ur åtgärdssynpunkt är det av yttersta vikt att offentliga aktörer har kunskaper som gör att de kan avläsa och förstå vilken typ av våldssituation det handlar om.

Effektiva insatser måste involvera den sociala miljö som upprätthåller hedersnormer och möjliggör det hedersvåldet. Till det specifika hör vidare att det kan finnas en stor risk med att förutsätta att det sociala nätverket alltid är en positiv faktor för den utsatta. Ett naivt synsätt inom socialtjänst, skola och myndigheter, vilket reducerar hedersvåld till relationsvåld eller som inte förstår hedersvåldets specifika karaktär kan bli förödande för den våldsutsatta.

Detta mera komplexa synsätt finns representerat i utredningen men GAPF menar att det fortsatta arbetet måste vara mycket tydligare i detta avseende. Sociala och socialpsykologiska perspektiv måste få större utrymme och mer konkreta genomslag i förslagen som utredningen lägger.

Förslaget om Centrumbildning för koordinering och kunskapsutveckling.

GAPF instämmer i behovet av ett Centrum med ett av regeringen pålagt nationellt ansvar för kunskapsutvecklingen kring våld i nära relationer och är positivt till förslaget om inrättande av ett Centrum för samordning och kunskapsutveckling som förläggs vid Socialstyrelsen. GAPF förutsätter då att nya medel tillskjuts så att högkompetenta enheter som exempelvis Länsstyrelsen i Östergötland inte förlorar resurser. I en Centrumbildnings natur ligger ju att Centrumet skall samverka med lokala enheter och inte ersätta dessa utan tvärtom bidra till dessas utveckling. Det är den vedertagna användningen av begreppet Centrum i forsknings- och utvecklingssammanhang.

GAPF finner dock att de nio punkterna (sid 20-21) som pekar ut Centrets uppdrag och uppgifter fullständigt negligerar hedersrelaterat våld och förtryck. Inriktningen på behandlingsprogram och behandling av enskilda våldsutövare dominerar helt. Det är givetvis bra med evidensbaserade behandlingsmetoder för enskilda personer men GAPFs erfarenhet och slutsatser är att effekterna av individuell behandling av våldsverkare kan bli kortvariga när den enskilde våldsverkaren är utsatt för det sociala trycket i hedersnormer, klanbildningar och släktgemenskaper. GAPF vill utifrån många års erfarenheter av samverkan med offentliga aktörer peka på vad vi anser var angelägna uppgifter och arbetssätt för centret.

GAPF instämmer i utredningens synsätt att i det offentligas arbete mot våld i nära relationer är det helt avgörande att utveckla och använda differentierade metoder beroende på våldets art. Förutsättningar liksom situation och riskbild kan se olika ut i om det handlar om våld mot partner, våld mot barn/hedersrelaterat våld. GAPF menar att utredningen inte tillräckligt beaktar metodik för interventioner mot miljöer som genererar hedersvåld. Det föreslagna Centrets verksamhet behöver ett tydligare utvecklat socialt perspektiv. Vi skisserar kort nedan en sådan inriktning, som bör vara en andra pelare bredvid det individualpsykologiska perspektiv som dominerar betänkandet.

Omvärldsbevakningen av hedersrelaterat våld behöver skärpas. En förutsättning för effektivt agerande från samhällets och statens sida är kunskap om omfattningen av olika typer av hedersrelaterat våld och kunskapsutveckling genom utvärderingar av insatser mot hedersvåld. För att kunna dimensionera åtgärder och sätta in rätt åtgärder behöver omfattningen vara känd liksom trender och tendenser. GAPF stöder utredningens förslag om kartläggningar. De måste utöver omfattning också innefatta data som kan ge kunskap om hur arbetet mot hedersrelaterat våld utvecklas och erfarenheter av olika arbetsmetoder och arbetssätt, vilka kan spridas vidare. Det behövs också kvalitativ forskning som identifierar psykologiska och sociala mekanismer, som behöver brytas upp för att förebygga återfall i hedersrelaterat våld.

Det föreslagna centret har en huvudroll i koordinering av kunskaper och kompetensutveckling och måste och får inte när det gäller hedersvåld ha en slagsida mot individualpsykologiskt och naturvetenskapligt perspektiv. Utredningen kan ge ett sådant intryck genom att det i metodfrågor nästan alltid hänvisas till evidensbaserad av metoder, vilka riktas mot vad som kan kallas "mentalitetsförändring" av den enskilde våldsverkaren.

GAPF menar att det är helt nödvändigt att insatser också görs för kunskapsutveckling mot evidensbaserade arbetssätt på samhällsnivå, som kan stödja kommuners och andra offentliga aktörers arbete. Det finns enligt utredningen stora kunskapsluckor inom det kommunala området. Vissa kommuner har tillägnat sig kunskap och har en väl utvecklad verksamhet, andra har knappt kommit igång. Forskningen bör ha en inriktning som siktar till att utveckla vad som kallas evidensbaserad praktik, dvs en metod som stöder utveckling av lokala arbetssätt, som grundas i sammanvägningar av brukares eller den berörde personens erfarenheter och önskemål, professionellas expertis och bästa tillgängliga vetenskapliga kunskap (Se Socialstyrelsen <https://www.socialstyrelsen.se/publikationer2012/2012-12-20>). Den typen av kunskapsutveckling är dubbelriktad: kunskapsspridning och generering av ny kunskap samverkar i möten mellan företrädare för de olika perspektiv och erfarenheter. Det kan exempelvis gälla det motstånd och de överföringsproblem, som kan uppstå när experters abstrakta kunskaper möter lokala beprövade erfarenheter och olika lokala förutsättningar. Sammanförandet olika kunskapskällor sprider kunskap men Centret bör också ha ett övergripande ansvar för mera traditionell och målinriktad kunskapsspridning. Till Centrets uppgifter hör också att stödja och samverka med organisationer i civilsamhället som på ett högkvalitativt bekämpar hedersvåld och hedersförtryck och därigenom skapar relevant kunskap för det offentligas verksamhet. Så har till exempel GAPF under många år bedrivit en mycket omfattande utbildningsverksamhet riktad till inom kommuner, landsting och andra offentliga aktörer kring hedersvåld utifrån samhällspolitiska, medicinska, psykologiska och juridiska perspektiv. GAPF har därför en omfattande erfarenhet av målinriktad utbildningsverksamhet av det slag som Centrumbildningen har som uppdrag att samverka med. Så har till exempel GAPF under närmare två decennier bedrivit en mycket omfattande utbildningsverksamhet för kommuner, landsting och andra offentliga aktörer. Dessa utbildningar har innehållit föreläsningar om hedersvåld i Sverige och internationellt och forskare och experter inom medicin, juridik, psykologi och ytterligare vetenskaper har deltagit med sina perspektiv på hedersförtryck och hedersvåld. GAPF har därigenom stor erfarenhet av målinriktad utbildningsverksamhet av det slag som Centrumbildningen har som uppdrag att samverka med. GAPF möter stor efterfrågan på utbildningar och ser framemot samverkan med det föreslagna Centrat.

Ett par speciella separata synpunkter

Av tidsskäl har GAPF i mycket begränsad omfattning kunnat gå in på specifika frågor.

I betänkandet finns ett förslag om samlokalisering av verksamheter för våldsutövare och våldsutsatta (avsnitt 15.3.2). GAPF anser att detta ur ett brottsofferperspektiv är synnerligen riskabelt och kan leda till stor otrygghet. För personer utsatta för hedersrelaterat våld är detta en mycket dålig lösning. Risken att förövare och brottsoffer möts ökar kraftigt vid en samlokalisering och olika byggnadstekniska lösningar är helt otillräckligt för att säkerställa skyddet för den våldsutsatta. Det finns i utredningen ett förslag om en ny sekretessbrytande regel för att förebygga allvarlig brottslighet (avsnitt 14.5.2). GAPF menar att detta kan vara acceptabelt om det kan bidra till att samhället i större utsträckning kan förhindra dödligt våld. Detta är en komplicerad juridisk fråga som i enlighet med utredningen behöver närmare utredas och komma ut till allmän diskussion så att allmänheten vet vad som gäller kring sekretess.

Stockholm den 11 oktober 2018

Riksorganisationen GAPF - Glöm Aldrig Pela och Fadimes styrelse genom

Sara Mohammad, Ordförande GAPF